

Méltán tulajdonít szerző az összes szemérem elleni bűncselekmények közt legnagyobb fontosságot az erőszakos nemi közösülésnek, ide számítva az újabban mind sűrűbbé váló kéjgyilkosságot. Ezek már számra is felülmúlják a többi cselekményeket. Szerző egybevetése szerint az erőszakos nemi közösülésnél a mezőgazdasággal foglalkozó népesség jóval kedvezőbb arányt mutat, mint az iparúzó népesség, s viszont a vagyonosak kedvezőbbet, mint a vagyontalanok. Az a körülmény pedig, hogy az erőszakos nemi közösülések túlnyomó részét 12—19 év közti életkorú egyének követik el, csak azt a teoriát támogatja, hogy itt tulajdonképen nem szemérem elleni cselekménnyel, hanem inkább brutalitással van dolgunk. Megerősíti ezt a föltevését az is, hogy erőszakos nemi közösülések legtöbbször a szeszes italok mértéktelen élvezete következtében fölhevült állapotban követtetnek el.

A csábítás a prostitutióval szoros kapcsolatban jelentkezik s attól el nem választható. A gazdasági viszonyok kiszorítják a nőt a házból és családból a gyárakba, üzletekbe, hol erős versenyt támaszt a férfi-nemnek. Ugyanez a factor másfelől a házassági akadályokat szaporítja, minek következtében a férfiak nagy része a prostitutió karjaiba menekül. A prostitutió elnyomására való törekvés azonban csak még veszedelmesebb formáknak nyit helyet, szaporítva az alkalomcsinálók számát. A büntető igazságszolgáltatás — fejezi be Lux cikkét — csak következetesen cselekszik akkor, mikor a prostitutió ellen emelve kezét, a kerítést sem hagyja figyelmen kívül, hanem indokolt megtorlásban részesíti.

Utolsó, de terjedelmes cikke a füzetnek *dr. Max Quarck* részletes ismertetése a német birodalom új betegbiztosítási törvényéről.

—nd—

* * *

«*Archiv für Geschichte der Philosophie. Herausgegeben von Dr. Ludwig Stein. Band VI. Heft 1. Berlin, 1892.*»

E kizárólag bölcsészettörténeti czéloknak szentelt gazdag folyóirat utóbbi száma a bonni egyetem tudós tanárától, *W. Bender-től*, hoz közfigyelemre méltó közleményt ily czímmel: »*Metaphysik und Asketik*«. A cikk magas moralphilosophiai szempontokból fejti ki, hogy az asketika és a metaphysika a bölceleti eszmék történetének minden korában egymást kiegészítőleg lép fel. Ezt

azonban nem szabad úgy érteni, mintha az asketizmus szükségkép mindig nihilistikus metaphysikának felelne meg, mint a régi buddhizmusban. A mily kevésbé követ szükségkép asketa morált a modern pessimismus, p. o. Schopenhauerben, épp oly kevésbé olvad az antik asketizmus szükségkép metaphysikai pessimizmusa. A platonikusok, az apokalyptikus zsidók pessimizmusa csak a jelen életre vonatkozik, a jövő étellel szemben való felfogásuk optimistikus.

Az ó-korban főleg két rendszer, illetve iskola dolgozta ki széles alapokon az erkölcs metaphysikáját; a platonizmus és a stoicizmus. Plato nem feltalálója az askesisnek, nem megalapítója a supranaturalis metaphysikának, de azért az a forma, a melyet az asketikus supranaturalizmusnak ő adott, irányadó lön a kereszténységre nézve is. Mint Bender mondja — ő a classikus tanú az asketai morál és a természetfölötti metaphysika kölcsönviszonya mellett.

A mi már most Platonál a jó eszméjének hypostasisa, ugyanaz a stoikusoknál az erkölcsi törvény hypostasisa. Valamint Plato előtt az erkölcsiség legnemesebb eszménye istennek a világtól elvonatkozó szemlélete, úgy a stoikusokra nézve a legmagasabb eszmény a világtól elvont erkölcsi törvénynek való engedelmesség. Szóval, mint látjuk, itt is az erkölcs metaphysikájának az erkölcsi asketizmus gyakorlata felel meg. Sőt itt az askesis még inkább élére van állítva, mert a világból való önkéntes kiválás úgy dicsőíttetik, mint a legeszményibb kötelesség.

Ellenben a zsidóság eredeti szelleme épp oly kevésbé asketikus, mint a hellenizmus. Transcendentalis metaphysikát sohasem csinált a zsidóság. A mint az egyén számára nem ígér személyes fenmaradást a jelen életen túl, úgy a nemzetekre és az emberiségre nézve sem ismer más működési tért, mint a valóság világát. A zsidó csak positiv, e világ szerinti erkölcsiséget ismer el, hiszi az istent, de nem magyarázza belőle a világot. Van vallása, de nincs metaphysikája. S hogy mily erős kihatással bírt a zsidóság ezen alapjellege, az az őskereszténységben is fölismerhető, habár az már részben apokalyptikus, részben görög kinyomatot nyert. Jézus nagy program-beszédei, példabeszédei, még maga a Miatyánk is azon a hiten épülnek, hogy isten országának eszménye a világtörténelemben valósul meg, Ez az eszmény nem egy más világ, hanem a tényleges világfejlés célja. A túlvilág és jövő

élet űs-katholikus dogmája csak későbbi fejlemény; csak oly emberek, mint Pál és a félreismerhetlenül philonikus hellen gondolkodású János evangelista kezdték a földi és mennyei élet közötti különbséget metaphysikailag felfogni. A kereszténység pessimistikus világnézlete csak a pogány üldözések alatt fejlett ki, s a népvándorlás zavarai közt izmosodott meg.

Az ó-kori és a középkori egyház morálja átalakulásának két periodusát különbözteti meg Bender. Az első periodusban az asketismus, a hanyatló római birodalom zilált állapota közepette majdnem egészen felszívta magába a természeti erkölcsöket; a második periodusban ezek, elősegítve az általános művelődés föllendülésétől, s a nemzeti államok független megalakulásától, mind önállóbban kezdenek érvényesülni az asketismus világfelfogása mellett. Az első korszak szent Ágostonban, a második aquinói Tamásban birja képviselőjét.

Aquinói Tamás már teljesen fölismeri a természeti vagy polgári erények erkölcsi értékét, s mint Plato főerényeit vagy Plotinus polgári erényeit állítja szembe az úgynevezett theologiai erényekkel. Haladás gyanánt üdvözli Bender, hogy a természetfölötti morál mellett, mely egyedül istenre irányul, a gyakorlati világra irányzott természeti erkölcsiség is immár elismertetést nyert.

«Descartes ítélettanáról» szól a következő dolgozat. *Seyring*-tól, a mint az a mai logikának az ítéletről való elméletébe is belejátszik. Előadja, miben áll Descartes szerint ítéletünk lényege, ki azt az emberi cselekvőség körébe vonja be, mert akarat nélkül ítéletet magunknak nem alkothatunk. Kimutatja, hogy az már az ó- és középkori bölcsekedésnek is lényeges tantétele volt, tehát nem is eredeti cartesianus tan. Majd a helyes és helytelen ítélet közötti különbséget taglalja a determinált akarat alapján, miután az ítélet Descartesnál az értelem és akarat összehatását föltételezi, mely helyesel vagy helytelenít. És éppen ebben az összehatásban rejlik az ítélet tévedésének lehetősége. Descartesnak — folytatja a cikk — nem sikerült ugyan a tévedés természetét szabatosan meghatározni, de fejtegetéseiből mégis kitűnik, hogy nála a helyes ítélet tanának súlypontja — megkülönböztetőleg a helytelentől — lényegesen az értelem által nyújtott képzetek tisztaságában áll. Tiszta vagy világos pedig egy képzet vagy eszme, mely az észlelő részéről szükséges figyelem mellett az észrevett tárgyat minden részében teljesen átöleli. Ha az eszmék percep-

tiója e követelményeknek megfelel, ha az akarat e szerint alkotja meg és építi ki az ítéletet, akkor az ítélet helyessége bizonyos.

Még *Dilthey* folytatja az előbbi számban megkezdett cikksorozatot «A XVII. század szellemi tudományosságának természetes rendszeréről», ismertetve a XVI. század theológiájának hármas irányát: az egyházi theológiát, a transcendentalis theológiát s az erkölestani rationalismust.

—nd—

* * *

«*Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie, unter Mitwirkung von Max Heinze und Alois Richter, herausgegeben von Richard Avenarius. Leipzig, 1892. XVI. Jahrgang.*»

A modern pszichológiai kutatás magas színvonalán álló jelen folyóirat utóbbi füzetében ismét nagyérdekű tanulmányt közöl *Wlassek*-től: «A füllabyrinthus tekervényeinek statikus funkcióirol és a térérzetekhez való viszonyukról». Azon kísérletek szolgálnak a cikkíró fejtegetéseinek alapjául, melyeket 1824-ben Flourens tett a hallás alapfeltételeinek megállapítása céljából. A kísérletek oly módon történtek, hogy kívülről befelé haladva, a hallószervnek mind több-több részét semmisítette meg, s így vizsgálta, hogy vajjon az állatok a hangra akkor is reagálnak-e? Az eredmény meglepő volt. Siketeknél a félkör alakú csatornák átmetszése után úgy találta, hogy a fejnek sajátos mozgulatai állottak be. Ha mindkét felől elmetszte a vízszintes csatornákat, akkor közvetlenül a műtét után az állat feje vízszintesen kezdett ide-oda ingani. Ha a műtét után az állat lecsillapult, akkor teste, nyugodt helyzetben, tökéletes egyensúlyban maradt, de mihelyt járnai kezdett, a fejrázás is kezdetét vette, s a test növekedő mozgásánál e rázás annyira elterjedt az állat minden testrészére, hogy utoljára minden szabályszerű lépés lehetetlenné vált, körülbelöl úgy, mint mikor az ember néhányszor körben forogva vagy fejét erősen rázva, elveszti szilárd támpontját.

Ezekre a kísérletekre 1870-ben Goltz ismét ráirányozta a figyelmet, s fejtegetései annyival előbbre vitték a kérdést, hogy ő a füllabyrinthust először fogta fel, mint érzékszervet. Abból indulva ki, hogy a labyrinthus átmetszése után fölmerülő tünetek a test egyensúlya megzavarásában nyilatkoznak, fölvetette a kérdést: melyik